

2 Siyasi, normativ-hüquqi və inzibati baza

Mündəricat

2.1	Giriş	2
2.2	Konstitusiya	3
2.3	Hasilatın pay bölgüsü haqqında saziş	3
2.4	Beynəlxalq və regional ekoloji konvensiyalar	4
2.5	Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında milli qanunvericilik	8
2.5.1	ƏMTQ üzrə milli təlimatlar	13
2.6	Regional proseslər	14
2.6.1	Avropa İttifaqı	14
2.6.2	Avropa üçün ətraf mühit	14
2.7	Beynəlxalq neft-qaz sənayesi üzrə standartlar və təcrübələr	14
2.7.1	OSPAR təlimatları	15
2.7.2	Əlaqələndirilmiş icbari nəzarət sistemi və REACH	15
2.7.3	Dənizdə istifadə olunan kimyəvi maddələr barədə bildiriş sxemi	15
2.7.4	Ekotoksikoloji təhlükənin qiymətləndirilməsi	16

Şəkillərin siyahısı

Şəkil 2.1	Azərbaycanın hüquq İyerarxiyası	2
-----------	---------------------------------------	---

Cədvəllərin siyahısı

Cədvəl 2.1	Beynəlxalq konvensiyalara dair xülasə	5
Cədvəl 2.2	Regional konvensiyalara dair xülasə	7
Cədvəl 2.3	Ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı əsas milli qanunlar	9
Cədvəl 2.4	Azərbaycanda ƏMTQ prosesinə dair təlimatların xülasəsi	13

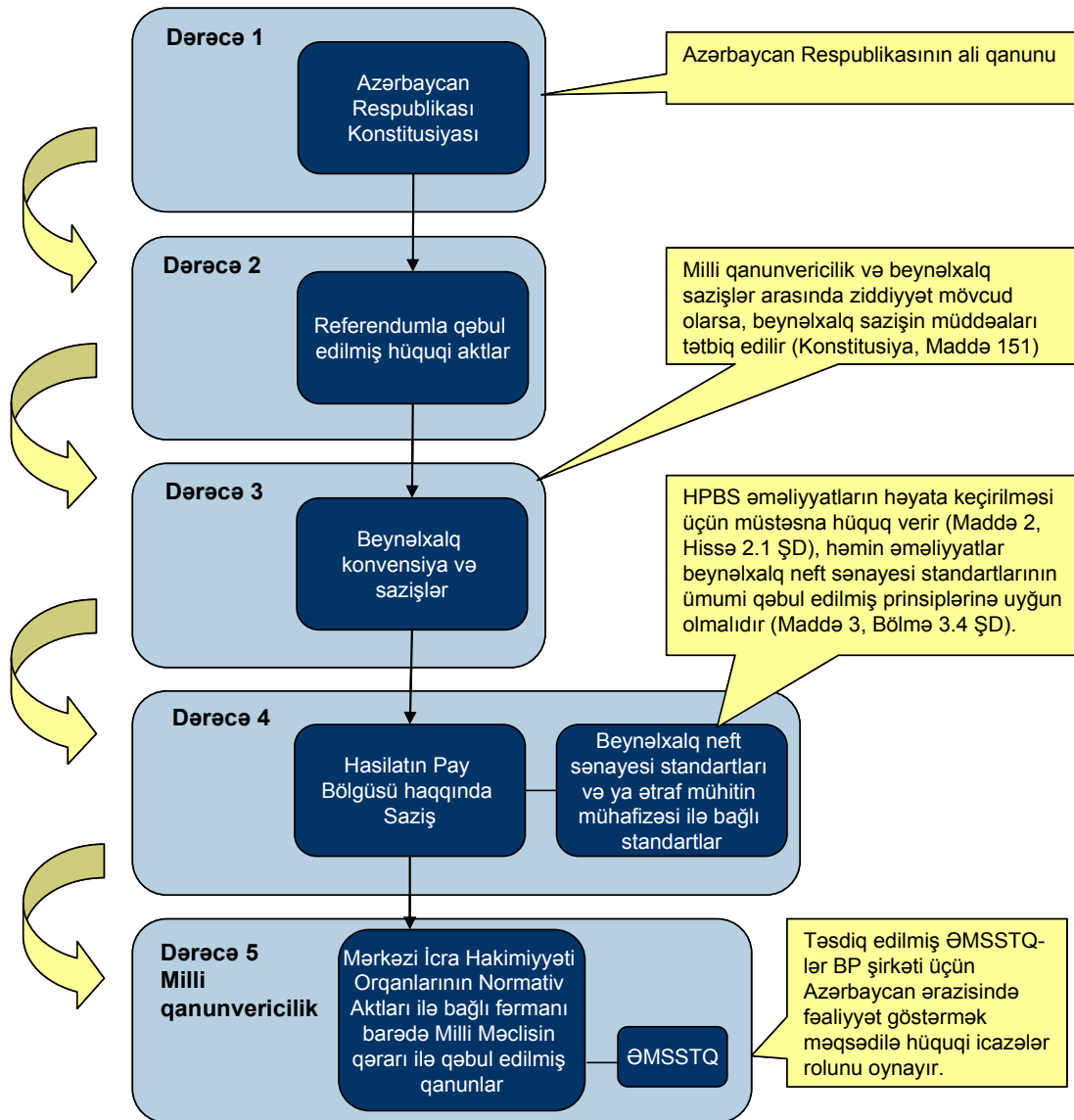
2.1 Giriş

Bu bölmədə Şahdəniz 2 (ŞD2) Layihəsinə tətbiq edilən sazişlərin, qanunvericiliyin, standart və normativ qaydaların və o cümlədən aşağıda sadalanan sənədlərin və standartların qısa icmalı verilir:

- ŞD Hasilatın Pay Bölgüsü haqqında Saziş (bundan sonra "HPBS" adlanacaq);
- Qüvvədə olan milli qanunvericilik;
- Azərbaycan hökuməti tərəfindən ratifikasiya edilmiş beynəlxalq konvensiyaların tətbiq edilən tələbləri;
- Beynəlxalq Neft-Qaz Sənayesi üzrə standartlar və təcrübələr; və
- BP şirkətinin SƏTTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi, Təhlükəsizlik və Ətraf Mühit) Siyasəti.

ŞD2 Layihəsinə tətbiq olunan hüquq iyerarxiyası Şəkil 2.1-də təsvir olunur.

Şəkil 2.1 Azərbaycanın hüquq iyerarxiyası

Tətbiq edilən qanuni tələblərə əlavə olaraq, ŞD2 Layihəsi BP-nin qrup, segment və regional standartlarına uyğun olaraq həyata keçiriləcək. Bunların icmalı 14-cü Fəsilə verilir.

2.2 Konstitusiya

Konstitusiya Azərbaycan Respublikasının ən ali qanunudur və milli qanunvericilikdən və beynəlxalq razılaşmalardan üstündür. O, insanların sağlam mühitdə yaşamaq; ətraf mühitin vəziyyətinə dair məlumat əldə etmək imkanına malik olmaq və ekoloji qanunvericiliyin pozulması nəticəsində dəymiş ziyana görə kompensasiya almaq hüquqlarını dəstəkləyir.

2.3 Hasilatın pay bölgüsü haqqında saziş

HPBS Şahdəniz yatağının birgə işlənməsi və hasilatın pay bölgüsü üzrə hüquqi rejimi müəyyən edir. Bu saziş Müqavilə Tərəfləri kimi BP şirkəti, onun tərəfdaşları (birlikdə "Podratçı" adlandırılacaq) və Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) tərəfindən 1996-cı ilin iyun ayında Bakıda imzalanmışdır. Bu saziş daha sonra Milli Məclis tərəfindən ratifikasiya edilərək, 1996-cı ilin oktyabr ayının 17-də Azərbaycan Respublikasının qanunu kimi qüvvəyə minmişdir. "BP Exploration (Shah Deniz) Limited" şirkəti, Birgə Əməliyyat Müqaviləsinə və Operator Xidmətləri üzrə Müqaviləyə müvafiq olaraq, ŞD HPBS tərəfdaşları adından Texniki Operator kimi fəaliyyət göstərir.

HPBS-nin 26.2-ci Maddəsində qeyd olunur ki:

"Podratçı Neft-qaz əməliyyatlarını Ətraf mühitin mühafizəsi standartlarına uyğun olaraq lazımı həssaslıqla, səmərəli və təhlükəsiz şəkildə aparır və məhdudiyət qoymadan, yerin üstü, yerin təki, dəniz, hava, göllər, çaylar, flora və fauna, kənd təsərrüfatı bitkiləri, digər təbii ehtiyatlar və əmlak daxil olmaqla bütövlükdə Ətraf mühitin müvazinətinin hər hansı potensial pozuntularını minimuma endirmək üçün Ətraf mühitin mühafizəsi standartlarına müvafiq sürətdə bütün zəruri tədbirləri görür".

HPBS-nin 26.1-ci Maddəsində qeyd olunur ki:

"ARDNŞ və Azərbaycan Respublikası Dövlət Ekologiya və Təbiətdən İstifadəyə Nəzarət Komitəsi (DEK) ilə birlikdə Podratçı Neft-qaz Əməliyyatlarını tənzimlənmək üçün təhlükəsizlik texnikasına və ətraf mühitin mühafizəsinə dair münasib standartlar və metodlar işləyib hazırlayır"

HPBS-nin 26.1-ci Maddəsində həmçinin tələb olunur ki, müvafiq standart və texnologiyaların işlənilib hazırlanmasında ətraf mühitin keyfiyyət hədəfləri, texniki imkanlar, iqtisadi qabiliyyət və rentabellik kimi məsələlər nəzərə alınmalıdır (ŞD HPBS-dən çıxarış, Əlavə 2A-a istinad edin) və daha sonra belə bəyan edilir:

"26.4 Maddəsinin birinci cümləsinə əsasən, qüvvəyə minmə tarixindən etibarən Neft Əməliyyatlarına tətbiq olunacaq standartlar, Tərəflər və DEK arasında müəyyən edilmiş tarixdə Podratçı, ARDNŞ və DEK arasında işlənilib hazırlanmış və razılaşdırılmış yeni təhlükəsizlik və ətraf mühitin mühafizəsi standartları ilə əvəz edilməyincə, Əlavə 9-un II hissəsində nəzərdə tutulan standartlar və təcrübələrdən ibarət olmalı və bu tarixdən etibarən belə razılaşdırılmış standartlar və təcrübələr bütünlüklə Müqavilədə nəzərdə tutulmuş kimi qanuni qüvvəyə malik olmalıdır."

¹ HPBS-də neft əməliyyatları belə müəyyən edilir: Kontrakt Sahəsi ilə bağlı "kəşfiyyat, qiymətləndirmə, işlənmə, çıxarma, hasilat, stabilizasiya, emal (o cümlədən, təbii qazın emalı), stimullaşdırma, suvurma, yığma, saxlama, yükləyib-boşaltma, göndərmə, neft-qaz qəbul etmə məntəqəsinə neql etmə, bazarlama və ləğv etmə əməliyyatları"

HPBS-nin 26.1-ci Maddəsinin tələblərinə cavab olaraq, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin nümayəndələri, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, ARDNŞ və ETSN-in ekspertlərindən ibarət olan işçi qrupu tərəfindən hasilat fəaliyyətləri ilə bağlı ŞD üzrə Ətraf Mühitin Mühafizəsi Standartları (ƏMMS) işlənib hazırlanmışdır. Bu standartlar 2008-ci ildə ARDNŞ və ETSN tərəfindən imzalanmış məktublarla rəsmi təsdiq edilmişdir. Standartların hüquqi baxımdan qüvvəyə minməsi üçün protokol BP şirkəti tərəfindən ŞD üzrə tərəfdaşları adından və ARDNŞ tərəfindən imzalanmışdır. Lakin ETSN protokolu hələ imzalanmamışdır. Hasilat fəaliyyətləri üçün aşağıda göstərilmiş ŞD ƏMMS sənədləri işlənib hazırlanmışdır:

- **ŞD ƏMMS SƏNƏDİ: Təsdiq və İcazələrin alınması** - potensial olaraq ətraf mühitə təsirlərlə nəticələnə bilən ŞD layihələri və fəaliyyətləri üçün icazələrin alınması və təsdiqetmə prosesinin təfərrüatları
- **ŞD ƏMMS SƏNƏDİ: Ekoloji Planlaşdırma və Ətraf Mühit** – ŞD layihələri üçün ətraf mühit ilə bağlı məsələlərinin idarə edilməsinə dair tələblərin xülasəsini təmin edir
- **ŞD ƏMMS SƏNƏDİ: Ekoloji Risklərin Qiymətləndirilməsi və İdarə edilməsi** - ŞD layihələrinin icrası ilə əlaqədar ekoloji risklərin qiymətləndirilməsini (ERQ) aparmaq üçün Operatorun riayət etməli olduğu ƏMMS-nin təfərrüatı.
- **ŞD ƏMMS SƏNƏDİ: Ekoloji Keyfiyyət Standartları** - ətraf mühitə atqılara və emissiyalara tətbiq olunan ƏMMS standartların işlənməsi üçün əsas kimi istifadə edilən çirkləndiricilərin ilkin MYQH-nin (maksimum yol verilən qatılıq həddi) təfərrüatı
- **ŞD ƏMMS SƏNƏDİ: Atqılar və Emissiyalar** - ətraf mühitə atqılara və emissiyalara nəzarət məqsədilə ŞD layihələrinin icrasına cəlb olunmuş Operator və bütün podratçılar tərəfindən riayət olunmalı ƏMMS-lərin təsviri
- **ŞD ƏMMS SƏNƏDİ: Kimyəvi Maddələrin Seçilməsi və İdarə edilməsi** – kimyəvi maddələrin seçilməsi və idarə edilməsi məqsədilə ŞD layihələrinin icrasına cəlb olunmuş Operator və bütün podratçılar tərəfindən riayət olunmalı ƏMMS-lərin təfərrüatı
- **ŞD ƏMMS SƏNƏDİ: Kondensat və Kimyəvi Maddələrin Dağılmasına Qarşı Fövqəladə Fəaliyyətin Planlaşdırılması** - kondensat və kimyəvi maddələrin dağılmasına qarşı fövqəladə fəaliyyət planının (KKMDQFFP) hazırlanması məqsədilə ŞD layihələrinin icrasına cəlb olunmuş Operator və bütün podratçılar tərəfindən riayət olunmalı ƏMMS-lərin təfərrüatı
- **ŞD ƏMMS SƏNƏDİ: Tullantıların İdarə edilməsi** – tullantıların əmələ gəldiyi yerdən onların zərərsizləşdirildiyi yerədək ekoloji baxımdan təhlükəsiz qaydada idarə edilməsini təmin etmək məqsədilə ŞD layihələrinin icrasına cəlb olunmuş Operator və bütün podratçılar tərəfindən riayət olunmalı ƏMMS-lərin təfərrüatı.

Müvafiq olaraq, İstehsalat Standartlarının hüquqi qüvvəyə minməsinə dair protokol bütün tərəflər tərəfindən imzalanmayınca, HPBS-yə Əlavə 9-un II hissəsində nəzərdə tutulmuş standartlar və təcrübələr istehsalat əməliyyatlarına tətbiq edilməkdə davam etməlidir.

HPBS-nin 26.4 Maddəsinə görə, Podratçıdan ("BP Exploration (Azerbaijan) Limited" şirkətindən) tələb olunur ki: *"...Azərbaycan Respublikasının səhiyyəyə, təhlükəsizlik texnikasına, ətraf mühitin mühafizəsinə və bərpasına ümumən tətbiq edilə bilən mövcud və gələcək qanunlarına, yaxud qərarlarına tabe olur, bu şərtlə ki, həmin qanunların və qərarların tələbləri Ətraf mühitin mühafizəsi standartlarının tələblərindən sərt olmasın"*.

HPBS-nin 9-cu Əlavəsi HPBS-nin imzalandığı vaxtda beynəlxalq neft sənayesi üçün ümumi qəbul edilmiş standartları və təcrübələri açıqlayır.

2.4 Beynəlxalq və regional ekoloji konvensiyalar

Azərbaycan müəyyənləşdirilmiş təbii yaşayış mühitlərini, flora və faunanı mühafizə etmək və onların çirklənməsinin qarşısını almaq barədə Mərkəzi Hökumətin qarşısına öhdəlik qoyan bir sıra beynəlxalq və regional sazişlərə üzv olmuş tərəfdir. ŞD2 Layihəsinə aid olan belə konvensiyalar 2.1 və 2.2 Cədvəllərində sadalanır.

Cədvəl 2.1 Beynəlxalq konvensiyalara dair xülasə

Konvensiya	Məqsədi	Statusu
Bern Konvensiyası	Yabani bitkilərin və vətəşi heyvanların, onların təbii məskunlaşma yerlərinin mühafizəsi	Azərbaycanda 2002-ci ildən qüvvəyə minib
YUNESKO-nun Beynəlxalq əhəmiyyətə malik su-bataqlıq ərazilərinin (xüsusən də, su quşlarının təbii məskənlərinin) qorunmasına dair konvensiyası/RAMSAR Konvensiyası	Su-bataqlıq ərazilərinin və su quşlarının mühafizəsini təşviq etmək. Bundan əlavə, bir sıra su-bataqlıq əraziləri beynəlxalq əhəmiyyətli Su-Bataqlıq Əraziləri təyin olunub və əlavə mühafizə təminatı alıb.	Azərbaycan RAMSAR konvensiyasını 2001-ci ildə imzalayıb.
Davamlı üzvi çirkləndiricilər haqqında Stokholm Konvensiyası	Dioksinlərin, furanların, heksaxlorbenzolun və PXB-lərin minimuma endirilməsi və bütövlüklə aradan qaldırılması məqsədilə onların atqısını azaltmaq.	Azərbaycan bu konvensiyaya 2004-cü ildə qoşulub.
Gəmilərdən çirklənmənin qarşısının alınmasına dair beynəlxalq konvensiya (MARPOL), 1973, 1978-ci ilin əlavələri/düzəlişlər protokolu ilə birgə	Azərbaycanda MARPOL 73/78 konvensiyası 1983-cü ilin Dənizin Mühafizəsi (Gəmilərdən çirklənmənin qarşısını alma) Haqqında Akt əsasında qanuni qüvvəyə minib Həm təsadüfi çirklənmənin, həm də gündəlik əməliyyatlar nəticəsində dəniz mühitinin gəmilərdən çirklənməsinin qarşısının alınması və azaldılması.	Azərbaycan bu konvensiyaya 2004-cü ildə qoşulub.
BMT-nin Ozon Təbəqəsinin Qorunmasına dair Konvensiyası (Vyana Konvensiyası)	Ozon təbəqəsinin qorunması üçün beynəlxalq səylərin cəmlənməsi üzrə mexanizm təmin edir, o cümlədən, Konvensiyanın Monreal Protokolunda müəyyən edilmiş ozondağıdıcı maddələrin istehsalını və istifadəsini məhdudlaşdıran məcburi hüquqi tələbləri əks etdirir. Monreal protokolu və düzəlişlərlə dəstəklənir (aşağıda bax)	Azərbaycan bu konvensiyaya 1996-cı ildə qoşulub
Ozon qatını dağıdan maddələrə dair Monreal Protokolu, 1987	Ozon qatını dağıdan qaz emissiyalarının azaldılmasına dair xüsusi tələblər Dörd dəfə düzəliş edilmişdir: London 1990, Kopenhagen 1992, Monreal 1997 və Pekin 1999.	Azərbaycan bu konvensiyaya 1996-cı ildə qoşulub
BMT-nin İqlim Dəyişmələri haqqında Çərçivə Konvensiyası, 1992	İqlim sistemində təhlükəli antropogen müdaxilənin qarşısını ala biləcək səviyyəyədək atmosferdə istixana qazlarının konsentrasiyasının sabitləşdirilməsinə xidmət edir, kifayət qədər vaxt çərçivəsində ekosistemin təbii şəkildə uyğunlaşmasına imkan yaradır, ərzaq istehsalını qoruyur və dayanıqlı iqtisadi inkişafa imkan verir.	Azərbaycan bu konvensiyaya 1992-ci ildə qoşulub və rəsmi surətdə emissiyaların azaldılması hədəflərinə cavab vermək tələb olunmur
Kioto Protokolu, 1997	BMT-nin "İqlim Dəyişmələri haqqında Çərçivə Konvensiyası"na əlavə	Azərbaycan bu konvensiyaya 2000-ci ildə qoşulub
BMT-nin Bioloji Müxtəlifliyə dair Konvensiyası, 1992	Bioloji müxtəlifliyi qorumaq, o cümlədən onun komponentlərindən davamlı istifadə etmək və meydana çıxan faydaları ədalətli və bərabər şəkildə bölüşdürmək	Azərbaycan 2000-ci ildə bu konvensiyaya tərəf olmuşdur
Neftlə çirklənmələrə hazırlıq, onunla mübarizə və əməkdaşlıq haqqında Beynəlxalq Konvensiya, 1990	Gəmilərdən çirklənmənin qarşısını almaq üçün əlavə tədbirlərin işlənilməsinə yönəldilmişdir.	Azərbaycan bu konvensiyaya 2004-cü ildə qoşulub.

Konvensiya	Məqsədi	Statusu
FAO-nun (BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının) Bitkilərin Mühafizəsinə dair Konvensiyası	Bitkilərin və bitki məhsullarının ziyanvericilərinin yayılmasının və gətirilməsinin qarşısını almaq və onlarla mübarizə üçün müvafiq tədbirləri təşviq etmək məqsədilə bağlanmış sazişdir	Azərbaycanda 2000-ci ildə qüvvəyə minib
Səhralaşmaya qarşı Mübarizə Konvensiyası	Səhralaşma ilə mübarizə aparmaq və quraqlığın təsirlərini azaltmaq	Azərbaycanda 1998-ci ildə qüvvəyə minib
Kökü Kəsilmək Təhlükəsi Qarşısında Olan Vəhşi Fauna və Yabanı Flora Növləri ilə Beynəlxalq Ticarət Haqqında Konvensiya (CITES)	Seçmə heyvan və bitki növlərinin ticarətinə nəzarəti təmin edir	Azərbaycanda 1999-cu ildə qüvvəyə minib
"Arxeoloji irsin qorunması haqqında" Avropa Konvensiyası	Konvensiyanın tərəfi olan hər bir dövlətdən tələb olunur ki, dövlət vəsaitlərindən və ya şəxsi vəsaitlərdən istifadə etməklə arxeoloji tədqiqatlara maliyyə yardımı göstərsin və arxeologiyanı təşviq etsin.	Azərbaycan bu konvensiyanı 2000-ci ildə ratifikasiya edib
Təhlükəli Tullantıların Sərhədlərarası Daşınmasına və Kənarlaşdırılmasına Nəzarət haqqında Bazel Konvensiyası	Təhlükəli tullantıların transsərhəd hərəkətinə nəzarət etməyi və onları azaltmağı, təhlükəli maddələrin əmələ gəlməsini azaltmağı, tullantıların ekoloji cəhətdən sağlam idarə edilməsini və bərpa olunması praktikasını təmin etməyi, inkişaf edən ölkələrə tullantıların idarə edilməsində yardım göstərməyi nəzərdə tutur	Azərbaycan bu konvensiyanı 2001-ci ildə ratifikasiya edib
YUNESKO-nun Mədəni Özünüifadə Müxtəlifliyinin Qorunması və Təşviqi haqqında Konvensiyası	Konvensiya tərəflərinin öz mədəni siyasətlərini formalaşdırmasını və həyata keçirməsini, mədəni özünüifadə müxtəlifliyini qoruyacaq və təşviq edəcək tədbirlər qəbul etməsini və beynəlxalq əməkdaşlığı gücləndirməsini təşviq edir.	Azərbaycan bu konvensiyaya 2010-cu ildə qoşulub

Cədvəl 2.2 Regional konvensiyalara dair xülasə

Konvensiya	Məqsədi	Statusu
Orhus Konvensiyası *	Ətraf mühit ilə bağlı məsələlərdə məlumatın əldə edilməsi, qərar qəbul edilməsində ictimaiyyətin iştirakı və ədalət mühakiməsinin açıq keçirilməsi hüquqlarını təmin etmək	Azərbaycan bu konvensiyaya 2000-ci ildə qoşulub
Espoo Konvensiyası*	ƏMSSTQ-nin, xüsusilə ətraf mühitin transsərhəd kontekstində korlanmasına qarşı qabaqçılıq tədbir kimi tətbiq olunması ilə ekoloji baxımdan sağlam və davamlı inkişafı təşviq etmək.	Azərbaycan bu konvensiyaya 1999-cu ildə qoşulub. Bu sənəd hazırlanan zaman Azərbaycan Ətraf Mühitin Strateji Qiymətləndirilməsinə dair protokolu imzalamamışdı.
Transsərhəd Su Axınlarının və Beynəlxalq Göllərin Mühafizəsi və İstifadəsi üzrə Konvensiya (Helsinki Konvensiyası) *	İnsan fəaliyyəti nəticəsində transsərhəd suların çirklənməsindən yaranan transsərhəd təsirin qarşısını almaq, həmin təsiri nəzarətdə saxlamaq və ya azaltmaq.	Azərbaycan bu konvensiyaya 2002-ci ildə qoşulub
BMT-nin Təhlükəli Tullantıların Sərhədlərarası Daşınmasına və Kənarlaşdırılmasına Nəzarət haqqında Konvensiyası	Təhlükəli tullantıların sərhədlərarası daşınmasını tənzimləyir və konvensiya Tərəflərinin üzərinə bu cür tullantıların ekoloji baxımdan məqsədəuyğun şəkildə idarə edilməsini və kənarlaşdırılmasını təmin etmək öhdəlikləri qoyur.	Azərbaycan bu konvensiyayı 2001-ci ildə ratifikasiya edib
Su və Sağlamlıq haqqında Protokol *	Su ehtiyatlarını daha yaxşı idarə etməklə və su ilə əlaqədar xəstəliklərin qarşısını almaqla, onları nəzarətdə saxlamaqla və azaltmaqla insan sağlamlığını və rifahını qorumaq	Azərbaycan bu konvensiyaya 2003-cü ildə qoşulub
UNECE-nin böyük məsafələrdə havanın transsərhəd çirkləndirilməsi haqqında Cenevrə Konvensiyası *	Havanın transsərhəd çirkləndirilməsinin nəzarətdə saxlanması və azaldılması üçün mexanizm təmin edir	Azərbaycanda 2002-ci ildə qüvvəyə minib. Konvensiyaya 8 protokol əlavə edilib və həmin protokollardan heç biri bu sənəd hazırlanan zaman Azərbaycan Respublikası tərəfindən ratifikasiya olunmamışdı
Təhlükəli Yüklərin Avtomobil Yolları ilə Beynəlxalq Daşımaları *	Təhlükəli yüklərin qablaşdırılması və üzərinə yarlıqların vurulması, habelə istifadə olunan nəqliyyat vasitələrinin konstruksiyası, avadanlıq təchizatı və istismarı üzrə tələbləri əhatə edir. Texniki tələblərə dair müfəssəl məlumat əlavələrdə verilir.	Azərbaycanda 2000-ci ildə qüvvəyə minib
Sənaye Qəzalarının Transsərhəd Təsiri haqqında Konvensiya *	Transsərhəd təsirə malik ola bilən sənaye qəzalarının qarşısını almaq, bu cür qəzalara hazır olmaq və onlara qarşı cavab tədbirləri görmək	Azərbaycan bu konvensiyaya 2004-cü ildə qoşulub.
Xəzər dənizi üzrə Tehran Çərçivə Konvensiyası	Hər beş sahiləyi dövlət tərəfindən ratifikasiya edilmiş və 2006-cı ildə qüvvəyə minmişdir. Üzv dövlətlərdən Xəzər dənizində çirkləndirilmələrlə mübarizə aparmaq üçün bir sıra ümumi tədbirlər həyata keçirməyi tələb edir. Dörd protokolun layihə variantı hazırlanmışdır ki, bunlar qəbul edildiyi zaman milli qanunvericilik və normalar üçün əsas təşkil edəcək.	Konvensiya ratifikasiya olunub, lakin protokollar bu sənəd hazırlanan zaman hələ layihə variantında idi və ona görə də hal-hazırda qanunvericiliyin işlənilməsi üçün məcburi tələb irəli sürmür.
* UNECE sazişi; Azərbaycan 1993-cü ildə BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasına (UNECE) üzv dövlət olmuşdur. UNECE komissiyasının əsas məqsədi normaların, standartların və konvensiyaların yaradılması ilə Ümumavropa məkanına inteqrasiyanı təşviq etməkdir.		

2.5 Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında milli qanunvericilik

Azərbaycan Hökuməti ətraf mühitin mühafizəsi üzrə milli qanunvericiliyin Avropa İttifaqının ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyinə əsaslanan beynəlxalq səviyyədə qəbul olunmuş qanunvericiliyə uyğunlaşdırılması prosesini həyata keçirməklə bağlı öhdəliyi götürmüşdür. Həmin proses hazırda davam etdiyi üçün ŞD2 Layihəsi qüvvədə olan milli qanunvericilik tələblərinə riayət edəcək, bir şərtlə ki, həmin tələblər HPBS müddəalarına uyğun olsun, beynəlxalq neft-qaz sənayesi standartları və təcrübəsi ilə ziddiyyət və yaxud digər şəkildə uyğunsuzluq təşkil etməsin.

Azərbaycanda ətraf mühitin mühafizəsi üzrə milli qanunvericiliyin əsasını aşağıdakı məsələlərin həllinə yönəlmiş “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Qanun (1999) təşkil edir:

- Dövlətin, vətəndaşların, ictimai birliklərin və yerli özünüidarəetmə orqanlarının hüquq və vəzifələri;
- Təbii ehtiyatlardan istifadə;
- Monitoring, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma;
- Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində iqtisadi tənzimləmə;
- Dövlət Ekoloji Ekspertizası (DEE);
- İqtisadi fəaliyyətlər üzrə ekoloji tələblər;
- Təhsil, elmi tədqiqatlar, statistika və informasiya;
- Fövqəladə ekoloji şərait və ekoloji fəlakət zonaları;
- Ətraf mühitin mühafizəsinə nəzarət;
- Ekoloji audit və onun həyata keçirilməsi;
- Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət; və
- Beynəlxalq əməkdaşlıq.

“Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Qanunun 54.2 Maddəsinə müvafiq olaraq, ƏMTQ sənədləri DEE-dan keçməlidir, yəni ətraf mühit məsələləri üzrə səlahiyyətli orqan (ETSN) tərəflərin hazırlayıb təqdim etdiyi ƏMTQ sənədlərinin nəzərdən keçirilməsi və təsdiq edilməsi üzrə cavabdehlik daşıyır. Qanun DEE prosedurunun əsasını qoyur ki, bu, nəzərdə tutulan Layihənin ətraf mühitin mühafizəsi üzrə müvafiq standartlara uyğunluğunun (misal üçün, çirkənmə səviyyələri, atqılar və səs-küy) ayrıca yoxlanılması hesab edilə bilər. Bundan əlavə, qanunla müəyyən olunur ki, layihələr DEE tərəfindən müsbət rəy olmadan icra oluna bilməz.

DEE yanaşması dövlət orqanlarından, onlara təqdim olunan bütün işləmələr hesabatlarının ətraf mühitə potensial təsirlər baxımından rəsmi olaraq yoxlanmasını və təsdiq edilməsini tələb edir. Hazırda beynəlxalq miqyasda qəbul edilmiş təcrübə, təsirlərin qiymətləndirilməsi üçün mütənasib, məsləhətləşmə və ictimai məsuliyyət xarakteri daşıyan bir yanaşmaya üstünlük verir.

Cədvəl 2.3-də ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı əsas milli qanunların xülasəsi təqdim olunur.

Cədvəl 2.3 Ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı əsas milli qanunlar²

Predmet	Adı	Tarixi	Təsviri / ŞD2 Layihəsi üzrə ƏMSSTQ-yə aid
Ümumi	Azərbaycan Respublikasının "Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında" Qanunu № 678-IQ	08/06/1999 (son düzəliş və əlavələr 30/09/2009)	Ətraf mühitin mühafizəsi üzrə əsas prinsipləri, habelə Dövlətin, ictimai birliklərin, vətəndaşların ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı hüquq və öhdəliklərini müəyyən edir (yuxarıda təsvir olunub)
	Azərbaycan Respublikasının "Ekoloji təhlükəsizlik haqqında" Qanunu № 677-IQ	08/06/1999 (sonuncu düzəliş tarixi 07/12/2007)	Ölkənin ətraf mühitin mühafizəsinə dair qanunvericiliyinin əsas iki qanunundan biridir (" <i>Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında</i> " Qanun ilə birlikdə). Qanunun məqsədi həyat və sağlamlığın, cəmiyyətin, ətraf mühitin, o cümlədən atmosfer havasının, fəzasının, su tutarlarının, mineral ehtiyatların, təbii landşaftların, bitkilərin və heyvanların təbii və antropogen təhlükələrdən mühafizə edilməsi üçün hüquqi baza müəyyən etməkdən ibarətdir. Qanunda Dövlətin, vətəndaşların və ictimai birliklərin ekoloji təhlükəsizlik, o cümlədən informasiya və öhdəlik baxımından hüquq və vəzifələri müəyyən edilir. Qanunda həmçinin iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsindən, ərazi rayonlaşdırılmasından və ekoloji fəlakətlərin fəsadlarının azaldılmasından bəhs olunur.
Ekosistemlər	Azərbaycan Respublikasının "Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında" Qanunu №. 840-IQ	24/03/2000	Azərbaycandakı mühafizə olunan təbii ərazilər və obyektlər üzrə hüquqi bazanı müəyyən edir.
	Azərbaycan Respublikasının Fauna haqqında Qanunu №. 675-IQ	04/06/1999	Heyvanlar aləmi, fauna üzərində mülkiyyət hüququ və tərəflər arasındakı hüquqi münasibətlər müəyyən olunur. Qanunda həmçinin Dövlət tərəfindən inventarlaşdırma və monitoring ilə bağlı məsələlər, habelə iqtisadi normalar və cəzalandırma normaları təsvir olunur.
Su	Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsi (418-IQ sayılı Qanun ilə təsdiq olunub)	26/12/1997	Sututarlardan istifadəni tənzimləyir, mülkiyyət hüquqlarını müəyyən edir, habelə inventarlaşdırma və monitoring məsələlərini əhatə edir. Məcəllə sututurların içməli və texniki su üçün, habelə tibbi müalicə, mineral bulaqları olan kurortlar, istirahət və idman, kənd təsərrüfatı ehtiyacları, istehsalat ehtiyacları və hidroenerji, nəqliyyat, balıqçılıq və ovçuluq, tullantı suların axıdılması, yanğından mühafizə məqsədləri üçün istifadəsini və xüsusi mühafizə olunan sututurları tənzimləyir. Burada rayonlaşdırma, zərərli maddələrin yol verilən maksimum konsentrasiya hədləri və sənayedə /istehsalatda əsas davranış qaydaları barədə məlumatlar verilir.
	Azərbaycan Respublikasının "Su təchizatı və tullantı suları haqqında" Qanunu № 723-1Q	28/10/1999	Tətbiq sahəsi qurudakı əməliyyatlarla məhdudlaşır. İstehsalat tullantılarının çirkab su sistemində axıdılmasını məhdudlaşdırır, yağış sularının və istehsalat tullantılarının çirkab sularından ayrılmasına dair, habelə çirkab su təmizləmə qurğularının istismar olunması üçün hüquqi şəxslər tərəfindən icazələrin alınmasına dair tələblər müəyyən edir.

² Bu cədvəl bir çox mənbə əsasında tərtib edilmişdir, o cümlədən: Birləşmiş Millətlər Təşkilatı 2004, Ekoloji Səmərəliliyin İcmalı seriyası, № 19 – Azərbaycan; Currie & Brown, 2008, Abşeron Yarımadası Layihəsi üçün bərk tullantıların idarə edilməsi üzrə kompleks sistem, və Popov 2005, Azərbaycan şəhərlərinin ekoloji profili (AİB nəşri)

Predmet	Adı	Tarixi	Təsviri / ŞD2 Layihəsi üzrə ƏMSSTQ-yə aid
	Xüsusi mühafizə olunan su obyektlərinin ayrı-ayrı kateqoriyalara aid edilməsi Qaydaları, Nazirlər Kabinetinin Qərarı, № 77.	01/05/2000	Xəzər dənizi xüsusi mühafizə olunan su tutarıdır. Bu qərara əsasən, tullantı sularının axıdılması üzrə digər variantlar olmadığı halda, onların yerləşdirilməsi üçün xüsusi icazələrin alınması tələb olunur. Qərarla xüsusi mühafizə olunan su tutarlarından istifadəyə məhdudiyətlərin qoyulması, habelə gələcəkdə həmin su tutarları ilə əlaqədar normativ aktların işlənilib hazırlanması nəzərdə tutulur. Bu qərara əsasən, xüsusi mühafizə olunan sututarların təbii şəraitini dəyişən fəaliyyətlər üçün ETSN-in razılığı tələb olunur. Suya qarşısı alın bilməyən hər hansı atqılar üçün icazələrin verilməsinə dair müddəalar nəzərdə tutulmuşdur. Bura həmçinin, istirahət və idman məqsədləri üçün nəzərdə tutulmuş sututarların (bunlara Xəzər dənizi də aiddir) mühafizəsi üzrə xüsusi tələblər daxil edilmişdir.
	Səth sularının tullantı suları ilə çirklənməsindən mühafizəsi üzrə qaydalar, Dövlət Ekologiya Komitəsinin Qərarı № 1.	04/01/1994	Bu qanunvericilik aktı çərçivəsində "Balıqçılıq üçün əhəmiyyətli olan su tutarlarına icazə verilən zərərli təsirin normaları"na əsasən, atılan maddələrin tərkibində olan asılı maddələr, üzən maddələr, rəng, iy və dad, hərarət, həll olunmuş oksigen, pH, Oksigenə Bioloji Tələbat (OBT) və zərərli maddələr baxımından müəyyən olunmuş su tutarları üzrə bir neçə xüsusi standarta cavab verməlidir. Hədlər Sovet dövrünün standartlarına əsaslanır və "boru çıxışı" hədləri ilə müqayisədə obyektin hüdudlarında təmin olunmalıdır (xüsusi "sanitar mühafizə zonası üzrə hədlər"). Atqı borusunun çıxışı üzrə hədlər konkret obyektə aid "ekoloji pasportlarda" göstərilir və qüvvədə olan ətraf mühitin keyfiyyət standartlarına uyğunluğun təmin olunması məqsədilə müəyyən edilir.
Hava	Azərbaycan Respublikasının "Atmosfer havasının mühafizəsi haqqında" Qanunu № 109-IIQ	27/03/2001	Havanın mühafizəsi, bununla da əhalinin sağlam mühitdə yaşamaqla bağlı konstitusiya hüququnun həyata keçirilməsi üçün hüquqi bazanı müəyyən edir. Qanunda bu baxımdan hakimiyyət orqanlarının, hüquqi və fiziki şəxslərin, o cümlədən QHT-lərin hüquq və öhdəlikləri qeyd olunur, iqtisadi fəaliyyət zamanı havanın mühafizəsi üzrə ümumi tələblər, atmosfərə fiziki və kimyəvi təsirlərin azaldılması üçün normalar, zərərli atmosfer tullantılarının və onların mənbələrinin dövlət tərəfindən inventarlaşdırılması üzrə qaydalar müəyyənləşdirilir və cəzalandırma tədbirlərinin görülməsinə səbəb olacaq qanun pozuntularının ümumi kateqoriyaları təqdim olunur.
	Təhlükəli maddələrin tullantı səviyyələrindən asılı olaraq, obyektlərin təhlükə kateqoriyalarının müəyyən edilməsi metodikası və layihələr üzrə maksimum yol verilən atmosfer tullantıları üzrə göstəricilərin işlənilib hazırlanması zərurəti (MYAT)	04/09/1990	Bu metodika çərçivəsində zərərli maddələrin maksimum yol verilən konsentrasiya hədləri və onların təhlükələr üzrə təsnifatı verilir. Hədlər Sovet dövrünün standartlarına əsaslanır.
Tullantılar	Azərbaycan Respublikasının "İstehsalat və məişət tullantıları haqqında" Qanunu № 514-IQ	30/06/1998	Ətraf mühitin istehsalat və məişət tullantılarından, o cümlədən zərərli qazlardan, tullantı sularından və radioaktiv tullantılardan mühafizəsinə dair dövlət siyasətini təsvir edir. Dövlətin və digər subyektlərin hüquq və vəzifələrini müəyyən edir, tullantı təmizləmə qurğularının layihələndirilməsi və tikintisi, tullantıların emalə gəlməsinə səbəb olan fəaliyyətlərin lisenziyalaşdırılması, habelə tullantıların saxlanması və daşınması (o cümlədən transsərhəd daşınması) üzrə tələbləri müəyyənləşdirir. Qanun həmçinin sənaye müəssisələri tərəfindən tullantıların emalə gəlməsinin minimuma endirilməsi üçün texnologiyaların tətbiq olunmasını dəstəkləyir. Burada qanun pozuntularına qarşı cavab tədbirlərinin ümumi təsviri verilir. Bu qanun Nazirlər Kabinetinin Azərbaycanda təhlükəli tullantıların sertifikatlaşdırılması qaydaları, təhlükəli tullantıların idarə olunması üzrə dövlət strategiyası haqqında qərarlarında, habelə ETSN tərəfindən təsdiq olunmuş "İstehsalat prosesləri nəticəsində və xidmət sahələrində formalaşan tullantıların inventarlaşdırılması qaydaları və təsnifat sistemində dair təlimatlar"da əksini tapmışdır.

Predmet	Adı	Tarixi	Təsviri / ŞD2 Layihəsi üzrə ƏMSSTQ-ya aid
Yerin təki	Azərbaycan Respublikasının "Yerin təki haqqında" Qanunu № 439-IQ	13/02/1998	Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunun təkini daxil etməklə, yeraltı ehtiyatların işlənilməsi, səmərəli istifadəsi, təhlükəsizliyi və mühafizəsini tənzimləyir. Qanunda istifadəçilərin əsas mülkiyyət hüquqları və vəzifələri ifadə olunur. Ətraf mühitin mühafizəsinə dair mülahizələrə, ictimai səhiyyə və iqtisadi maraqlara əsasən mineral ehtiyatlardan istifadəyə müəyyən məhdudiyyətlər qoyulur.
Informasiya	Azərbaycan Respublikasının "Ətraf mühitə dair informasiya almaq haqqında" Qanunu № 270-IIQ	12/03/2002	Ətraf mühitə dair informasiyanın təsnifatlaşdırılmasını müəyyənləşdirir. Informasiya açıq-aydın şəkildə "məhdud istifadə üçün" təsnif olunmadığı halda, ictimaiyyət ondan istifadə edə bilər. Məhdudiyyətlərin tətbiq olunmasına dair prosedurlar təsvir olunmuşdur. Qanunun məqsədi Orhus Konvensiyasının müddəalarını Azərbaycan qanunlarında əks etdirməkdir.
Əhalinin sağlamlığı və təhlükəsizliyi	"Sanitar-epidemioloji xidmətlər haqqında" Qanun (371 sayılı Prezident Fərmanı ilə təsdiq olunub)	10/11/1992	Sənaye obyektləri üzrə layihələndirmə, tikinti və istismar mərhələlərində, habelə digər iqtisadi fəaliyyətlər üzrə yerinə yetirilməli sanitariya-epidemioloji tələbləri müəyyən edir. Məqsədi əhalinin sağlamlığını qorumaqdır. Vətəndaşların təhlükəsiz mühitdə yaşamaq, habelə sanitariya-epidemioloji şərait, ətraf mühit və ictimai səhiyyə barədə tam və pulsuz məlumat almaq hüquqlarından bəhs edir.
	Azərbaycan Respublikasının "Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında" Qanunu № 360 IQ	26/06/1997	Əhalinin sağlamlığının qorunması və səhiyyə sisteminin əsas prinsiplərini müəyyən edir. Qanunda əhalinin sağlamlığına zərərli təsirə görə öhdəlik müəyyən edilir və nəzərdə tutulur ki, ətraf mühitin çirkləndirilməsi nəticəsində sağlamlığa dəymiş ziyan həmin ziyana səbəb olmuş hüquqi və ya fiziki şəxs tərəfindən kompensasiya olunmalıdır.
	Azərbaycan Respublikasının "Əhalinin radiasiya təhlükəsizliyi haqqında" Qanunu № 423-IQ	30/12/1997	Sənaye obyektlərində radiasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması üzrə tələbləri özündə əks etdirir. Qanunda hökumətin radiasiya təhlükəsizliyinə dair siyasətinin əsas prinsipləri, eləcə də potensial olaraq radioaktiv mənbələrdən istifadənin təsirinə məruz qalan ərazilərdə işçilərin və əhalinin təhlükəsizliyinin qorunması üçün ekoloji normalar müəyyən edilir. Bu qanun qəza hadisələri zamanı sağlamlığa, əmlaka və insan həyatına dəymiş ziyan üçün kompensasiyanın verilməsini təmin edir.
	"Torpaq sahələrinin geri alınması və dövlət və ictimai ehtiyaclar üçün ayrılması barədə vəsatətlərin qaldırılması və onlara baxılması Qaydaları", Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi ilə bağlı bəzi normativ-hüquqi aktlar haqqında Qərarı No. 42	15/03/2000	Torpaq sahələrinin geri alınması, dövlət və ictimai ehtiyaclar, o cümlədən sənaye təyinatlı obyektlər və boru kəmərləri üçün ayrılması haqqında vəsatətlərin qaldırılması prosesini müəyyənləşdirir.
	Stasionar Avadanlıqlar üçün Dövlət Standartı. SSRİ-nin Metrologiya və Standartlaşdırma üzrə Dövlət Komitəsi 1987-07-01 tarixli QOST No. 27409-87	01/07/1987	Stasionar avadanlıqların istismarı üçün səs-küy səviyyəsinə dair məhdudiyyətləri əhatə edir.
Məsuliyyət	"İcbari sığortalar haqqında" Qanun	24/06/2011	Təsadüfi qəza nəticəsində ekoloji çirklənmə ilə insan həyatına, sağlamlığına, əmlaka və ətraf mühitə dəymiş ziyana görə mülki məsuliyyətin icbari sığortası üzrə tələbləri müəyyənləşdirir.

Predmet	Adı	Tarixi	Təsviri / ŞD2 Layihəsi üzrə ƏMSSTQ-yə aid
İcazələrin verilməsi	Ətraf mühitin mühafizəsi və təbii ehtiyatlardan istifadənin yaxşılaşdırılması üzrə standartlar sistemi. Sənaye müəssisəsinin ekoloji sertifikatı. Əsas müddəalar, QOST 17.0.0.04-90	01/07/1990	ETSN, potensial çirkəndirici mənbə olan müəssisələrin ətraf mühitə təsirləri barədə ekoloji sənədlər təqdim edir. Bu sənədlərə maksimum yol verilən tullantı hədləri, maksimum yol verilən atqı hədləri və "ekoloji pasport" daxildir. "Ekoloji pasport" keçmiş Sovet İttifaqı ölkələri üçün səciyyəvidir və müəssisəsinin ətraf mühitə təsirləri, o cümlədən ehtiyatların istifadə olunması, tullantıların idarə olunması, təkrar istifadə və çirkənmələrin təmizlənməsinin səmərəliliyi barədə geniş əhatəli məlumatları özündə əks etdirir. Müəssisələr pasportun layihə variantını özləri işləyib hazırlayır və təsdiq üçün ETSN-ə göndərir.
Mədəni irs	Tarix və Mədəniyyət Abidələrin Qorunması haqqında Qanun	1998	Dövlət və yerli hakimiyyət orqanlarının vəzifələrini müəyyənləşdirir və abidələrin istifadəsi, tədqiqi, mühafizəsi, bərpası, rekonstruksiyası, yenidən qurulması və təhlükəsizliyi üzrə prinsipləri müəyyən edir. Qanunun tələbinə görə, dövlət statusuna malik mədəniyyət obyektləri, tarix və mədəniyyət abidələri, dövlət muzeylərində, arxivlərdə, kitabxanalarda, habelə onların yerləşdiyi ərazilərdə saxlanılan mədəniyyət əşyaları özəlləşdirilə bilməz. Qanun arxeoloji əhəmiyyətə malik ərazilərdə tikinti işlərindən əvvəl arxeoloji tədqiqatların aparılmasını tələb edir.

2.5.1 ƏMTQ üzrə milli təlimatlar

Azərbaycanda ƏMTQ prosesinə dair təlimatlar “Azərbaycanda ətraf mühitə təsirlərin qiymətləndirilməsi prosesi üzrə təlimat kitabı”nda təqdim olunmuşdur. Təlimat kitabında “qərb” tipli ƏMTQ prosesinin əsas prinsipləri və aşağıda sadalanan bəndlər barədə təfərrüatlar təqdim olunur:

- ƏMTQ prosesi, yeni işlərin yerinə yetirilmə ardıcılığı, habelə ərizəçilərin və Hökumət qurumlarının vəzifə və cavabdehlikləri;
- ƏMTQ sənədinin məqsədi və əhatə dairəsi;
- Prosesdə ictimaiyyətin iştirakı;
- Ekoloji ekspertizanın qərarı (ETSN-ə təqdim olunduqdan sonra ƏMSSTQ sənədi üç aya qədər müddətə ekspertlər qrupu tərəfindən yoxlanılır); və
- Apelyasiya prosesi.

Təlimat kitabında verilmiş göstərişlərin xülasəsi aşağıdakı Cədvəl 2.4-də təqdim olunur.

ƏMTQ sənədinin ETSN tərəfindən təsdiqi nəticəsində uyğunluq üzrə əsas prinsiplər, o cümlədən təşkilatın riayət etməli olduğu ekoloji və sosial standartlar müəyyən edilir.

Cədvəl 2.4 Azərbaycanca ƏMTQ prosesinə dair təlimatların xülasəsi³

İlkin yoxlama	Sənədi hazırlayan tərəfin ƏMTQ sənədinin tələb olunub-olunmadığını müəyyənləşdirmək üçün ETSN-ə Ərizə (təklif barədə əsas məlumatları əhatə edən) təqdim etməsi tələb olunur.
Əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsi	Sənədi hazırlayan tərəfin, ekspertlərin və aidiyyəti olan ictimaiyyət nümayəndələrinin iştirak etməli olduğu, ƏMTQ-nin əhatə dairəsi ilə bağlı konsensusun əldə edilməsinə yönəlmiş “Əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsinə dair görüş”ün keçirilməsi tələb olunur.
Layihənin təsviri	Texnoloji proseslərin tam təsviri və həmçinin planlaşdırma, ilkin texniki əsaslandırma, tikinti və istismar prosesləri ilə bağlı təkliflərin təhlili.
Ekoloji tədqiqatlar	Sahədə və təklif olunan layihənin təsirinə məruz qalacağı ehtimal olunan digər yerlərdə ətraf mühitin ilkin vəziyyətinin tam şəkildə təsvir edilməsi tələb olunur. Ətraf mühit müxtəlif komponentlər, yeni fiziki, ekoloji və sosial baxımdan təsvir olunmalıdır.
Alternativ variantların nəzərdən keçirilməsi	Alternativ texnologiyaların təsviri istisna olmaqla, layihənin alternativ variantları və variantların potensial təsirləri (o cümlədən “heç bir işin yerinə yetirilməməsi” adlandırılan alternativ variant) barədə hər hansı müzakirənin aparılması tələb olunmur.
Təsirlərin qiymətləndirilməsi və azaldılması	Bütün təsirlərin (birbaşa və dolayı, sahədə və sahədən kənar, kəskin və xroniki, birdəfəlik və kumulativ, ötəri və təkrar olunmayan) müəyyən edilməsi tələb olunur. Hər bir təsir əhəmiyyətinə və ciddiliyinə, habelə onların qarşısının alınması, azaldılması və ya kompensasiya olunması üçün nəzərdə tutulmuş təsir azaldıcı tədbirlərə uyğun olaraq qiymətləndirilməlidir.
İctimaiyyətin iştirakı	Təsirə məruz qalan əhalini, planlaşdırılan fəaliyyətlər barədə iki dəfə məlumatlandırmaq tələb olunur: ETSN-ə ilkin qiymətləndirmə üçün müraciət təqdim olunanda və ƏMTQ prosesi zamanı. Sənədi hazırlayan tərəfin təklifə dair müzakirələrə, təsirə məruz qalan əhalini cəlb edəcəyi nəzərdə tutulur.
Monitoring	Sənədi hazırlayan tərəf monitoring proqramı vasitəsilə ƏMTQ təsdiqinin şərtlərinə daim uyğunluğun təmin edilməsinə görə cavabdehlik daşıyır. Sənədi hazırlayan tərəfin monitoring məlumatlarının dəqiqliyini və etibarlılığını təsdiq etmək məqsədilə ETSN yerinə yetirilən işlərin yoxlanılmasını həyata keçirir. Sənədi hazırlayan tərəf, monitoring nəticəsində ƏMTQ təsdiqinin şərtləri ilə əlaqədar uyğunsuzluqlar aşkar edildiyi halda, ETSN-ə məlumat vermək və zəruri tədbirlər görmək üçün cavabdehlik daşıyır.

³ Mənbə: ƏMTQ üzrə məlumat kitabının və “Azərbaycanda yeni neft-qaz layihələrində ƏMTQ”, Pərviz, 2005 xülasəsi əsasında

2.6 Regional proseslər

2.6.1 Avropa İttifaqı

Aİ ilə Azərbaycanın münasibətləri başlıca olaraq Aİ-Azərbaycan arasında Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişinə (TƏS) və Avropa Qonşuluq Siyasətinə (AQS) əsaslanır.

TƏS 1999-cu ildə qüvvəyə minmişdir. Həmin sazişin 43-cü maddəsinə əsasən:

“Azərbaycan Respublikası öz qanunvericiliyinin təcridcən İttifaqın qanunvericiliyinə uyğunlaşdırılmasını təmin etmək üçün səy göstərməlidir”.

TƏS çərçivəsində Aİ tərəfindən Azərbaycanın ətraf mühitin mühafizəsinə dair qanunvericiliyinin Aİ Direktivləri üzrə qiymətləndirilməsi nəticəsində milli qanunvericiliyin Aİ Direktivlərinə uyğunlaşdırılması üçün bir sıra tövsiyələr müəyyən edilmişdir.⁴ Bunun əsasında, institusional potensialı və xərcləri nəzərə almaqla, milli qanunvericiliyə düzəliş və əlavələrin edilməsinə universal yanaşmanı vurğulayan milli proqramın layihə variantı işlənib hazırlanmışdır.⁵

Genişlənməsindən sonra Aİ-nin AQS-nin həyata keçirilməsinə başlamış və 2004-cü ildə Azərbaycan həmin siyasətin iştirakçısı olmuşdur. AQS-nin həyata keçirilməsi üzrə hazırkı Milli İndikativ Proqramına (MIP) ətraf mühitin mühafizəsi sektorunda qanunvericilik islahatlarını dəstəkləməyə dair öhdəlik daxil edilmişdir, o cümlədən:⁶

- Azərbaycanın ətraf mühitin mühafizəsinə dair qanunvericiliyinin və standartlarının Aİ-nin qanunvericilik və standartlarına uyğunlaşdırılması;
- Ətraf mühitin mühafizəsinə dair kompleks icazə sistemi vasitəsilə idarəetmə potensialının gücləndirilməsi;
- Ətraf mühitə təsirlərin qiymətləndirilməsi üzrə prosedurların və strukturların təkmilləşdirilməsi; və
- Sektorlara aid ətraf mühitin mühafizəsinə dair planların işlənib hazırlanması (tullantılar və su ehtiyatlarının idarə olunması, havanın çirklənməsi və s.)

2.6.2 Avropa üçün ətraf mühit

Avropa üçün Ətraf Mühit - üzv dövlətlərin, o cümlədən Azərbaycanın və BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyası (BMTAİK) regionu çərçivəsində digər təşkilatların tərəfdaşlığıdır.⁷ “Avropa üçün Ətraf Mühit” tərəfdaşlığının rəhbərliyi və dəstəyi ilə nazirlər səviyyəsində ətraf mühitin mühafizəsinə dair bir sıra konfranslar keçirilmiş və nəticədə bu sənədin 2.4 Bölməsində təsvir olunmuş UNECE konvensiyaları yaradılmışdır.

2.7 Beynəlxalq neft-qaz sənayesi üzrə standartlar və təcrübələr

ŞD ilə əlaqədar işlərin ictimai səhiyyə, təhlükəsizlik texnikası, ətraf mühitin mühafizəsi və bərpası baxımından milli qanunvericiliyə uyğun olması tələb olunur, bu şərtlə ki, həmin tələblər Ekoloji Standartlardan sərt olmasın (ŞD HPBS, Maddə 26.4). Sənaye standartları, o cümlədən Neft Sənayesi Beynəlxalq Geoloji Kəşfiyyat və Hasilat Forumunun (KH Forumu), Geofizika üzrə Podratçıların Beynəlxalq Assosiasiyasının (IAGC) və Qazma üzrə Podratçıların Beynəlxalq Assosiasiyasının (IADC) standartları ŞD HPBS-də konkret qeyd olunmuşdur.

⁴ Məmmədov, A. & Apruzzi, F. (2004) Aİ və Azərbaycan arasında Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq haqqında Sazişin icrasına dəstək. Ətraf mühit və təbii sərvətlərin istifadəsinə dair lövhə hesabatı TACIS üçün hazırlanmış hesabat

⁵ Aİ və Azərbaycan arasında tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq haqqında sazişə SOFRECO-nun (müddətsiz) dəstəyi, hüquqi bazaların uyğunlaşdırılması layihəsi

⁶ NIP (2007) Avropada Qonşuluq və Tərəfdaşlıq vasitəsi, Azərbaycanın Milli İndikativ Proqramı

⁷ UNECE (2008) Avropa üçün Ətraf Mühit (<http://www.unece.org/env/efe/welcome.html>).

Şimal-Şərqi Atlantikanın dəniz ətraf mühitinin qorunması üzrə Konvensiyası (OSPAR Konvensiyası) ŞD II dəniz əməliyyatları, xüsusilə, kimyəvi maddələrin tənzimlənməsi üçün əhəmiyyətlidir⁸.

2.7.1 OSPAR təlimatları

Şimal-Şərqi Atlantikanın dəniz ətraf mühitinin qorunması üzrə Konvensiyası (OSPAR Konvensiyası) dənizə tullantıların atılmasına dair 1972-ci il Oslo Konvensiyası və sahil mənbələrindən dənizin çirklənməsinə dair 1974-cü il Paris Konvensiyası əsasında işlənilib hazırlanmışdır. Konvensiya 22 sentyabr 1992-ci il tarixində ilk Oslo və ya Paris Konvensiyalarının iştirakçısı olan dövlətlər və Lüksemburq və İsveçrə tərəfindən imzalanmışdır. Ratifikasiyadan sonra, sənəd 25 mart 1998-ci il tarixində keçirilmiş konvensiya iştirakçılarının nazirlər iclasında qüvvəyə minmişdir.

2.7.2 Əlaqələndirilmiş icbari nəzarət sistemi və REACH

Dənizdə kimyəvi maddələrin istifadəsini və atılmasını azaltmaq məqsədilə OSPAR-ın əlaqələndirilmiş icbari nəzarət sistemi (HMCS) haqqında 2000/2 sayılı qərarı Şimal dənizi üzrə neft-qaz sənayesində kimyəvi maddələrin istifadəsinin tənzimlənməsi üçün hüquqi bazadır.

OSPAR-ın 2000/2 sayılı qərarında təsvir edilən ümumi hüquqi baza OSPAR-a üzv olan ölkələrin milli qanunvericiliyinə daxil edilmişdir və hər ölkənin OSPAR-ın qərar və tövsiyələrini tənzimləyən öz sxemi var.

OSPAR-ın qərar və tövsiyələrinə əlavə olaraq, 2006-cı ildə kimyəvi maddələrin qeydiyyatı, qiymətləndirilməsi, onlara icazə verilməsi və onların məhdudlaşdırılması (REACH) (EC 1907/2006) haqqında qərar qüvvəyə minmişdir. OSPAR və REACH sistemləri ilkin olaraq yanaşı tətbiq ediləcək, HMCS isə tədricən REACH öhdəliklərinə uyğunlaşdırılacaq⁹.

2.7.3 Dənizdə istifadə olunan kimyəvi maddələr barədə bildiriş sxemi

HMCS, 2010/4 sayılı Tövsiyədə təsvir edilən və dənizdə istifadə olunan kimyəvi maddələr barədə bildiriş formatı və ya HOCNF kimi tanınan standart formanın doldurulmasını tələb edir.

HOCNF məhsulların kimyəvi tərkibinin təfərrüatları, ekoloji xüsusiyyətləri, o cümlədən su orqanizmləri üçün toksiklik, tərkib maddələrin təsirləri, eləcə də kimyəvi maddənin necə tətbiq edilməsi, onların istifadəsi və atqısı haqqında məlumat tələb edir.

Yalnız PLONOR Siyahısına (ətraf mühitə az və ya heç bir risk kəsb etməyən və onların ətraf mühitə təsirləri yaxşı bəlli olan maddələr) daxil edilmiş maddələrin yuxarıda təsvir edildiyi kimi yoxlanması tələb olunmur.

HOCNF təqdim olunduqdan sonra, məlumatlar ləğv edilməsi və ya əvəz edilməsi tələb olunan, yüksək davamlılıq, toksiklik və ya bioakkumulyasiya potensialına malik olan kimyəvi preparatların ilkin təsnifatına uyğun olaraq qiymətləndirilir.

CHARM məhsulun ekoloji təhlükəsinin qiymətləndirilməsi üçün standart metodika təmin edir. Təhlükə əmsalı aşağıdakı nisbət əsasında hesablanır:

- məhsulun və ya maddənin atıldığı yerdən 500m məsafədə proqnozlaşdırılan ekoloji konsentrasiyası (PEC):
- toksiklik testinin "ən həssas" nəticələrinə 10 (qısamüddətli atqılar üçün) və ya 100 (davamlı atılmalar üçün) təhlükəsizlik əmsalı tətbiq etməklə, həmin məhsulun və ya maddənin proqnozlaşdırılan təsirsiz konsentrasiyası (PNEC) alınır.

⁸ Şimal-Şərqi Atlantikaya 5 region daxildir – Arktik Sular, Böyük Şimal dənizi, Kelt dənizləri, Biskay körfəzi və İberiya Sahili, Geniş Atlantika http://www.ospar.org/content/regions.asp?menu=00020200000000_000000_000000.

⁹ https://www.og.decc.gov.uk/environment/reach/reach_reg.htm

2.7.4 Ekotoksikoloji təhlükənin qiymətləndirilməsi

BP özünün Xəzər əməliyyatlarında kimyəvi reaktivlərin seçilməsi və atqıların qiymətləndirilməsi üçün OSPAR prinsiplərini qəbul etmişdir. Prinsiplər aşağıdakılara daxil edilmişdir:

- ŞD ƏMMS sənədi: Ətraf mühitin keyfiyyəti, emissiyalar və atqılar üzrə standartlar (yuxarıda göstərilən Bölmə 2.4-ə istinad edin); və
- ŞD və Azəri-Çıraq və Günəşli (AÇG) Layihələri ilə bağlı kimyəvi reagentlərin və atqıların adi qaydada qiymətləndirilməsi
- Kimyəvi reagentlərin seçilməsi və ekoloji risklərin qiymətləndirilməsi üçün BP AGT procedurları

Kimyəvi reagentlərin seçimi OSPAR ilkin yoxlama prosesindən keçmiş olanlarla məhdudlaşır (yəni, dövlət tərəfindən təsdiq edilmiş siyahıya daxil olanlar və ya ilkin yoxlama prosesindən ayrıca və müstəqil keçmiş reagentlər).

OSPAR/CHARM yanaşmasına nisbətən BP-nin tətbiq etdiyi prosedurun yeri və tətbiqi daha konkretir:

- Toksiklik testləri, əsasən Xəzər dənizi növlərindən və Xəzər dənizi suyundan istifadə etməklə aparılır.
- Namizəd məhsullar barədə mövcud HOCNF məlumatlarını tamamlamaq məqsədilə, bu testlər tərkib maddələri əsasında deyil, bütöv, təyin edilmiş məhsullar üzərində aparılır.
- Hər boşaldılma və ya atılma ssenarisi müəyyən obyektin/sahənin dispersiya modelinə və ətraflı atılma ssenarilərinə əsaslanır ;
- Qarışma zonası limiti üzrə təhlükə əmsalı, yəni "mühafizə nöqtəsi" 1-ə bərabər olan nöqtə ilə müəyyən edilir (bundan fərqli olaraq, OSPAR/CHARM proseduru təhlükə əmsallarını >1 qəbul edir); və
- Ehtimal olunan qarışma zonasının əhəmiyyəti və qəbul olunma dərəcəsi atılma sahəsinin yaxınlığında qəbul edən ətraf mühit xüsusiyyətləri və həssaslığı barədə təfərrüatlı məlumatlardan istifadə etməklə qiymətləndirilir.

Təhlükələrin qiymətləndirilməsinin nəticələri dövlət nəzarət orqanlarına verilən məlumat və məsləhətin əsasını təşkil edir və onların əsasında artıq bir çox atılmalara icazə verilib.